

El bon art i la propaganda moral

Arià Paco Abenoza

Mai m'han importat gaire els Oscars. No obstant això, recordo sentir una inexplicable decepció quan el 2019, *La forma del agua* es va imposar a *Tres anuncis als afores* en la categoria de Millor Pel·lícula. *La forma del agua* em semblava una pel·lícula tan estripadament maniquea (on el dolent era un malvat dolentíssim i el missatge era cristal·lí i sense escletxes) que resultava insultant. A *Tres anuncis*, en canvi, una mare acusa fins a l'escarni públic el departament de policia de no trobar l'assassí i violador de la seva filla; el cap de la policia, malalt de càncer terminal, fa el que pot amb la seva comissaria poblada per racistes i incompetents de bon cor. A mesura que els personatges mostren les seves febleses i esperances, la pel·lícula saboteja qualsevol presa de partit possible, i a la fi et deixa barrinant què pensar-ne, de tot allò; sortosament, com diu la gran **Frances McDormand** a l'última frase de la pel·lícula, "*I guess we can decide along the way*".

Pau Luque. |

Generalment hi ha dues posicions sobre la relació entre art i moral: l'amoralisme, que els desvincula totalment, i el perfeccionisme, que exigeix a l'art que transmeti els valors correctes. A ***Las cosas como son*** (últim Premi

Anagrama d'Assaig), **Pau Luque** vol assajar una mena de punt intermedi. Llegint-lo vaig entendre per fi el cuc que em van deixar aquells Oscars. *La forma del agua* és una faula moral, el que Luque anomena una *fabulette*. Les faules morals, diu Luque, tot i tenir un objectiu moral, no tenen interès moral. T'ho donen tot tan liquat que no pots mastegar el material, no hi ha digestió moral, no hi ha aprenentatge. El bon art és un os difícil de rosegar moralment. Per això Luque defensa obres com *Lolita* de **Nabokov** o *El mar, el mar*, d'**Iris Murdoch**, que tant han escandalitzat els perfeccionistes. Segons ell, aquestes obres ens ajuden a entendre el mal, fan més per la nostra formació moral que les faules com *La forma del agua*.

Llegint-lo he pensat en **Gombrowicz**, que als seus *Diataris* fa una reflexió que m'ha semblat que pot connectar amb aquesta teoria quan diu que "la bona literatura polonesa m'ha servit de ben poc perquè no ha gosat mai contemplar l'home individualment". La mala literatura, doncs, és més interessant que la bona: "A partir de les esclertes, hom pot donar una ullada a tota la brutícia de les ànimes descurades dels seus autors". O: "L'art dolent pot caracteritzar millor una nació". Aquí "bona" i "mala" són judicis estètics, és clar, no enfocaments morals. Però això és perquè em penso que Gombrowicz entén que la literatura polonesa, històricament, ha operat dins d'una mentalitat perfeccionista: com que els escriptors sempre han estat provant de cenyir-se als valors de l'època, el "mal" art, en part, ha estat el que no ha aconseguit cobrir les seves vergonyoses contradiccions; el "bon" art, en canvi, ha capturat els valors de l'època amb tant entusiasme que amb el temps ha acabat pudint a propaganda, i per això Gombrowicz el menysprea.

Una idea clau aquí és que els nostres valors morals evolucionen. Per això la més moralment perfeccionista de les obres de 1850 serà avui masclista, i ho serà patèticament, com un pamflet moral. Pretendre mostrar "las cosas como son", com ironitza Luque, és una fantasia. *La forma del agua*, qui sap, potser patirà d'aquesta ridícula d'aquí a un temps. *Tres anuncis*, pel seu caràcter moralment ambigü, està millor preparada per resistir aquesta erosió.

Estic d'acord amb Luque que l'art moralment problemàtic (fins i tot el que ell anomena art abjecte, com *Lolita*) és molt més interessant, i que la clau del seu valor no rau en què valorem l'art en una esfera independent de la moral, sinó precisament en com s'embruta del fang de la complexitat humana. Però potser Gombrowicz, interpretat així, pot ampliar l'argumentari de Luque fins a desbancar-lo: és cert que l'art bo és un os difícil de rosegar moralment, però això no vol dir que el valor de l'art sigui aquesta educació moral. Més aviat, aquest os és un esquelet de l'obra d'art, que farà que se sostingui a la llum dels canvis morals que han de venir, perquè s'assegura que l'obra mostra la complexitat i les contradiccions humanes, que ocupa un espai que en la vida moral quotidiana ningú es permet d'ocupar.

Flaubert va fer molts escarafalls per distingir-se moralment de *Madame Bovary*, una obra que era repulsiva a la moral del temps (adulteri femení!). Però precisament per això, l'obra, que el 1857 va ser processada per "ultratge a la moral pública", ha resistit, i avui ja no sembla tant una novel·la sobre la tragèdia d'una dona que traïx els seus vots matrimonials, sinó sobre la follia d'una dona que ha de viure l'existència negada que implica el seu gènere. Això és el que Gombrowicz, entenc, pot afegir a Luque: si en el temps de Flaubert només hi hagués hagut autors perfeccionistes, ningú hauria escrit *Madame Bovary*. Potser fariem bé de tenir-ho present abans de treure la navalla contra qualsevol que escrigui coses que ens fan arrufar el nas.

Per tots els que seguim *Euphoria*, permeteu-me, finalment, de fer un afegitó

Núvol - Faves tendres 01/01/21

relacionat amb l'últim capítol especial que va sortir fa un parell de setmanes, un capítol que, com deia la **Marina Porrás**, despulla la sèrie de tota la purpurina per mostrar-ne el missatge bàsic. El capítol consisteix en una conversa existencial de seixanta minuts sobre una generació sense fe, una sola i llarga escena que a molts ens ha deixat una sensació insatisfactòria. Penso que en el fons, el problema és el mateix: l'últim capítol potser destil·la a la perfecció el missatge que (ara per ara) hauríem de treure de la sèrie, però no és el que la sèrie hauria de ser. Perquè perd aquesta propietat de la bona ficció que conté un material humà que sobreviu, i es deixa jutjar per diferents èpoques amb diferents codis i segueix funcionant. La moral, en l'art, no és discurs, és emanació (més Gombrowicz: "L'art és la cosa mateixa, no un comentari afegit"). Si et quedes amb la moralina descarnada, la sèrie és cristal·lina, però ja no és interessant com a ficció, sinó com a propaganda.